

Interview met Loek Caspers, anesthesist, sociaal geneeskundige, verzetsvrouw

door Clara Peters

Op verzoek van mevrouw Caspers is de datum van het interview ("Bent u zelf ook arts of behoort u tot het journaille?") verschoven tot na 15 mei. In verband met het feit dat zij een van de laatste overlevenden is van het verzet - dit jaar het thema van de herdenking van de Tweede Wereldoorlog - heeft zij in de 2 weken voorafgaand aan 4 en 5 mei, een bijzonder druk programma afgewerkt, met o.a. een optreden in Hart van Nederland, interviews door de NPO en de Volkskrant, AD en Twitter. Ook legde zij een krans op de Dam bij de Dodenherdenking.

Kunt u iets vertellen over uw opleiding en carrière?

"Ik ben geboren in Driebergen op 3 juli 1924. Mijn vader was hoofd van de lagere school, het was toen een knotsgrote school van 400 leerlingen, dat kwam toen nog bijna niet voor. Ik heb zelf ook op die school gezeten begin dertiger jaren. Dan ging je naar een Mulo, dat was van 1936-1939, en daarna ging je pas naar de middelbare school. Ik heb op een avondlyceum gezeten in Utrecht, dat was allemaal heel ingewikkeld hoor. Vervolgens werd het nog veel moeilijker want toen brak de oorlog uit.

In 1943 ben ik ondergedoken, er was een Nederlandse politieagent, die mij waarschuwde dat ik gezocht werd. Tijdens de periode van mijn onderduik ondernam ik diverse activiteiten voor het verzet. Ik bracht Joodse kinderen naar een veilig adres, was lid van een KP (knokploeg), vervoerde wapens en hielp geallieerde strijders en piloten. Kinderen bij hun ouders weghalen was een van de moeilijkste dingen. Een brug of een spoorlijn opblazen was makkelijker", zegt ze daar nu over. "Mensen realiseren zich niet dat je voor het verzet geen opleiding had. Loek was toen mijn schuilnaam en zo ben ik me blijven noemen. Later ben ik daar over gaan schrijven, zodat mensen het niet zouden vergeten.

Direct na de oorlog ben ik nog een tijdje in het leger geweest. De mensen van het verzet werden toen "Binnenlandse Strijdkrachten" op last van Koningin Wilhelmina, in november 1945 ben ik uit militaire dienst gegaan (je tekende tot 3 maanden na de Bevrijding) en toen moest ik gaan nadenken over mijn verdere leven en carrière, want je wordt wel ouder, ook al zit je ondergedoken. Vroeger wilde ik altijd dokter worden, zoals een kind dat zegt.

Eerst dacht ik dan kan ik het beste iets doen voor de BVD*ⁱzoals inlichtingen verzamelen, daar ben ik toen voor getest. Met goed resultaat want ik had natuurlijk een enorme ervaring in het vergaren van inlichtingen, ik had enorm veel wapenkennis, ik kon goed met springstoffen omgaan. Ik heb toen afgesproken dat ik per 1 november 1945 daar zou gaan werken. Maandagochtend zou mijn dienstverband bij de BVD beginnen, ik zal het nooit vergeten: op zondag kwam ik mijn oude commandant tegen. Hij zei: 'Wat ga jij nou doen?' Ik antwoordde: 'Nou, ik ga naar de BVD. Hij vervolgde: 'Wat had je gedaan als er geen oorlog was geweest' Ik antwoordde: "Ik heb altijd dokter willen worden'. Hij zei daarop: 'Laat je dan uiteindelijk zoiets als een oorlog beslissen over je carrière?' En dat bleef maar in mijn hoofd rondzingen. Ik dacht toen: ik ben hartstikke gek ook want je blijft in dezelfde sfeer van inlichtingen verzamelen en geheimzinnigdoenerij en zo. Heel veel oud verzetsmensen gingen toen naar de BVD en van die contacten heb ik ook weleens plezier gehad, moet ik zeggen. Als er iemand geschadwd moest worden, ging ik – in mijn studietijd - weleens mee als camouflage. Ik dacht vervolgens: Hij heeft gelijk! Ik heb dus de BVD afgezegd en ben teruggegaan naar school. Dat is het dapperste besluit van mijn hele leven geweest. Je zat natuurlijk zo in de sfeer van die oorlog.....

Ik kende iemand uit het verzet en die was bevriend met de rector van het Baarns Lyceum, het was een man die toen heel bekend stond vanwege zijn kennis van kinderen; leerlingen die nergens anders terecht konden, die konden bij hem terecht. Hij zei: 'Probeer het en als je met Pasen een voldoende rapport hebt, dan mag je examen doen.'

In januari 1946 ben ik teruggegaan naar school en heb daar in 1946 eindexamen gedaan. Ik was 3 jaar niet op school geweest, dus ik heb heel veel bijlessen gehad voor scheikunde wiskunde et cetera. Ik slaagde toen met vlag en wimpel want dat is natuurlijk een fluitje van een cent als je zo'n stuk ouder bent. Ik ben toen in Utrecht gaan studeren en meteen lid van de UVSV (Utrechtse Vrouwelijke Studenten Vereniging) geworden, dat was hartstikke leuk. Ik heb daar 7 jaar op de Club van de UVSV gewoond en mijn kandidaats, doctoraal en artsexamen gedaan. Van mijn jaarclub is er nog een in leven behalve ikzelf. Ik heb nogal lang over de studie gedaan o.a. door ernstige rugklachten door een aangeboren spondylolisthesis. Ik zou hiervoor een operatie ondergaan; op weg naar de operatiekamer – ik had al premedicatie gekregen - kwam de professor langs (en je weet professors weten alles), die liet me eens vooroverbuigen en achteroverbuigen en die zei: 'Die beweeglijkheid is te goed voor de operatie, dat moeten we nog even aanzien', nou dat even aanzien daar ben ik nog mee bezig. Ik kon mij toen niet tijdig inschrijven voor practica en liep oponthoud op.

Je had ook wachttijden voor de coschappen: na het doctoraal heb ik 6 maanden moeten wachten en tussen semiarts en artsexamen heb ik 4 maanden moeten wachten. De ziekte van Pfeiffer heb ik ook nog gehad met leverfunctiestoornissen, dat kostte mij 3 maanden opname op de interne geneeskunde, je kon alleen rusten en wachten. Ik heb mijn artsexamen gedaan in april 57".

U bent toen anesthesiologie gaan doen, u deed dat in het Verenigd Koninkrijk. Was daar een reden voor?

"Ik had genoeg van Nederland, ik had natuurlijk een rottijd in de oorlog gehad. Toen kwamen al die oorlogsprocessen, mensen die in het verzet hadden gezeten werden vreselijk met de nek aangekeken. De professor, die nooit iets gedaan heeft in de oorlog, wil geen assistent hebben die in de oorlog wel actief is geweest. Er is veel kinnesse in die wereld. Ik kon bijvoorbeeld op mijn CV niet vermelden dat ik in het verzet had gezeten.

Ik kreeg in Engeland zo een baan, ik ben er 5 jaar geweest, direct na mijn artsexamen. Die Junior Appointments zijn altijd voor een half jaar, ik wilde het land goed leren kennen dus ik ging iedere keer solliciteren in een ander stuk van Engeland. Op het laatst heb ik in Harefield Hospital gezeten, dat was toen onderdeel van het Londen Chest Hospital. Terug in Nederland wist ik veel meer dan de Nederlanders, er had hier natuurlijk een oorlog gewoed, veel had in de oorlog stil gelegen en in Engeland had men veel betere apparatuur. Op een congres in Londen kwam ik professor Nuboer tegen, hoofd chirurgie in Utrecht en die zei: 'Wat doe jij hier?' En ik zei: 'Ik werk hier' en – hij kon helemaal geen anesthesisten vinden – hij zei: 'Waarom kom je niet bij mij?' Ik moest ook een beetje aan mijn toekomst denken, door die oorlog en ziekte was ik natuurlijk laat klaar met mijn specialisatie. Er waren toen ook wat zorgen om mijn moeders gezondheid, waar ik een beetje een oog op wilde houden. Ik ben toen op vakantie een keer bij Nuboer geweest en heb er rondgekeken en ik was de volgende dag aangenomen, dat was in 1963".

U hebt gewerkt als anesthesist in Utrecht

"Ik heb bij Nuboer gewerkt op de afdeling chirurgie in Utrecht, daar vielen ook andere klinieken onder: Revalidatiecentrum de Hoogstraat in Leersum, het Ooglijdersgasthuisⁱⁱ en het toenmalige Wilhelminakinderziekenhuis. Ik heb daar een spannende anekdote over. Op een avond had ik dienst en werd gebeld. Ik werd geroepen naar het Ooglijdersgasthuis: er was iemand door een voorruit gegaan met splinters in beide ogen en nog allerlei andere verwondingen. De toenmalige GGD had haar naar het Ooglijdersgasthuis gebracht want die dacht: Ogen zijn belangrijker dan een gebroken been; er was enorm bloedverlies en ik wou een bloedtransfusie geven maar er was geen infuusstandaard. Ik had die infuusstandaard wel eerder aangevraagd, maar daar is dan een bestuur en dat zijn dan van die belangrijke mensen die van geneeskunde weinig weten, maar waarvan de grootvader al in het bestuur zat. Het bestuur vond het zonde van het geld, want zei men: 'dat komt bij ons nooit voor' en dat werd dus afgewezen. Ik heb dat infuus eerst aan de jongste assistent gegeven om vast te houden, maar dat houd je niet urenlang vol en zo'n operatie duurt wel even. Vervolgens kwam ook nog de plastisch chirurg die een Thierschlapⁱⁱⁱ wou doen,

het huiddefect was namelijk enorm groot; voor oogoperaties zijn zulke kleine instrumentjes nodig, ze hadden geen mogelijkheid om het grote mes van de plastisch chirurg daar te steriliseren. In die tijd werd er niet gestolen dus alles was altijd open; ik heb toen voor de plastisch chirurg de keukenla uit de keuken gehaald en ouderwets 20 minuten het mes daarin gesteriliseerd; uit de kamer van de directrice, die gewoon open was, een schemerlamp gehaald en die heb ik als infuusstandaard gebruikt. Het is tussen ons nooit meer goed gekomen, ze heeft het me nooit vergeven, maar ze was onbereikbaar op dat moment. De kok was ook kwaad op me, want ik was in zijn keuken geweest. Het volgend jaar heb ik wel een infuusstandaard gekregen!

Binnen het academisch ziekenhuis had je de afdeling chirurgie, waar je als anesthesist voor werkte of je werkte voor de kleinere specialismen zoals KNO en gynaecologie. Ik heb toen ruzie gekregen met Nuboer, dat kreeg iedereen altijd en dan moest je je excuus maken en dan was het weer goed. Ik vond echter dat ik gelijk had (ik had wel een beetje rechtvaardigheidsgevoel) dus ik verdomde het om excuus te maken, toen wou hij me niet meer zien. De professoren waren de baas en dan kwam er een hele tijd niks en dan kwam de rest. Ik heb toen veel bij de KNO gewerkt, ook veel sectio's bij de gynaecologie en dat was heel leuk. Elke week ook een dag in het Ooglijders gasthuis cataracten en ablatio's“.

U hebt later nog een tweede specialisatie gedaan toch? Een hele carrièreswitch!

“In ongeveer 1973 heb ik een auto-ongeluk gehad, waarbij ik een gecompliceerde enkelfractuur opliep en schouderletsel. Na herstel kon ik niet meer lang staan en toen heb ik me opnieuw gespecialiseerd in sociale geneeskunde. Die sociale geneeskunde specialisatie duurde 4 jaar. Ja, ze zeggen niet: je hebt al een hele carrière achter de rug dus voor jou maken we het wat korter. Ik heb een scriptie geschreven over Geneesmiddelengebruik bij vrachtwagenchauffeurs, die is toen overal gepubliceerd rond 1979. Voor het eerst maakte men zich daar zo druk over, dat die lui librium slikten en dan gewoon achter het stuur kropen. Ik ben hier in Den Haag komen wonen in 1974. Tot mijn pensioen heb ik toen op de GMD (Gemeenschappelijke Medische Dienst) gewerkt.

Ik heb toen heel veel woningaanpassingen voor gehandicapten gedaan. Er werden veel minder kinderen geboren, er bleven hele kleuterscholen leeg, daar zijn allemaal gehandicaptenwoningen van gemaakt. Nog een leuk verhaal over een aanpassing: er was een vrouwtje van bijna 1.45 m en die werd verliefd op een man van bijna 2 meter en die moesten allebei kunnen koken; we hebben toen een aanrecht laten ontwerpen, dat omhoog en omlaag kon. Dat is creatief denken! ik heb er met enorm veel plezier gewerkt. Het vak sociale geneeskunde was toen in opkomst; de GMD bestaat weliswaar allang niet meer, die deed indertijd toch wel goeie dingen hoor. Ook heden ten dage speelt dat wel, vooral nu ouderen langer zelfstandig blijven wonen, maar niet alle woningen zijn daar even geschikt voor: moet je dat dan aanpassen of moeten mensen dan toch verhuizen? Dat willen ze dan niet altijd.. dit geldt natuurlijk vooral voor kwetsbare ouderen. Ja, heel veel van de oude verzorgingshuizen waren prima, maar die zijn er bijna niet meer, ze hebben het kind met het badwater weggegooid. Er was toen voldoende personeel en er werd goed voor de mensen gezorgd. En dat de een binnen zo'n tehuis wat meer zorg nodig heeft dan de ander, dat kan, maar daar kan je allemaal differentiatie in aanbrengen. De politiek is te ver verwijderd van de werkvloer en de zorgverzekeraars hebben te veel macht”.

Na het pensioen: bestuurswerk en schrijven over de geschiedenis van het verzet in de oorlog.

“Na mijn pensioen ben ik Raadskamerlid geworden van de Raad Uitkeringen Burger-oorlogsslachtoffers, ik kreeg vacatiegeld maar het kwam wel neer op praktisch een halve dagtaak per week; dat heb ik gedaan tot ik 72 was, want daar zat een leeftijdsgrens op. Ik was toen ook al begonnen te schrijven over de geschiedenis van het verzet*^{iv}.

Het boek “Langbroek in de tweede wereldoorlog” uitgekomen in 1989: dat krijgen alle kindertjes van Langbroek als ze van school gaan, daar is geld voor de eerstkomende 20 jaar, dat is wel mooi. In april van dit jaar is het heruitgegeven met veel nieuwe feiten. Het lijkt me een van de weinige manieren waarop je kinderen kunt betrekken bij de oorlog: hen duidelijk maken dat discriminatie, onderscheid tussen mensen maken op grond van hun huidskleur, afkomst of religie iets is wat toen in de oorlog helemaal uit de hand liep, maar ook nu nog net zo speelt bij problemen rond asielzoekers, vluchtelingen, de Joodse gemeenschap en de Moslims in ons land. In april van dit jaar ben ik ook op de basisschool in Langbroek geweest. Ik heb daar aan 10-11 jarigen uitgelegd: die oorlog is voor jullie zoals voor mij Napoleon was, maar het verschil is: vroeger vochten twee legers tegen elkaar en nu komt er dus die hele discriminatie bij: dat mensen vermoord worden om wie ze zijn: Joden, Sinta en Roma. Ik heb daar verteld dat er na de oorlog een verdrag is gesloten door alle landen (bedoeld wordt: artikel 14 van het Handvest van de VN), dat ook door Nederland is ondertekend. In dat verdrag staat, dat als je in eigen land niet veilig bent dat je dan mag vluchten naar een ander land waar je je wel veilig kan voelen, en dat hebben ze allemaal goed begrepen. Als je die kinderen zag: zo aandachtig zaten ze te luisteren, je kon een speld horen vallen, toen ik dat verhaal hield.

Ze laat een van de zeven door haar geschreven boeken zien: ‘Vechten voor vrijheid. Oorlog en verzet op de Utrechtse Heuvelrug’. Dit is mijn levenswerk: ik heb er 10 jaar over gedaan. Dagblad Trouw schreef: Het is een standaardwerk” .

Wat betreft de mensen van het verzet , daar zullen er wel steeds minder van over zijn?

“De belangrijkste verzetsorganisatie dat was de LO-LKP (Landelijke hulp aan onderduikers en Landelijke knokploegen) met 13.000 leden. Weet je hoeveel er nog van leven? Precies zeven, de meesten dan ook nog ziek of dementerend. Ja wat moet je dan?

Alles bij elkaar heb ik natuurlijk een krankzinnig leven voor iemand van mijn leeftijd. Ik ben dus ook secretaris van de Stichting Samenwerkend Verzet 1940-1945, daar is toch nogal wat werk aan.. en secretaris van de Nationale Federatieve raad van Voormalig Verzet Nederland, niet veel werk maar als iemand 100 wordt stuur ik bloemen en met kerstmis stuur ik alle chronisch zieken bloemen en ik doe 1 of 2 keer per jaar een nieuwsbrief, maar ik denk weleens ‘Jongens ik zou zo graag een hele dag niks te doen hebben’, maar er is niemand anders die het nog kan doen. Het samenwerkend verzet (hierin zaten verzetsmensen, gevangenen, Engelandvaarders, piloten) wordt binnenkort opgeheven”.

En houdt u nog iets van de anesthesiologie bij?

“Ja, het vakblad want ik ben nog lid van de vereniging van anesthesiologie. Ik lees ook Medisch Contact en ook de Nieuwsbrief van de VNVA. Ik lees omdat ik het leuk vind om nog een beetje op de hoogte te blijven. Als het heel ingewikkeld is, dan denk ik: dat hoeft ik niet meer tot me te nemen”.

Wat is een van de belangrijkste ontwikkelingen in uw vakgebied geweest tijdens uw carrière ?

“Ik denk de gelijkwaardigheid van de specialisten, o.a. tussen anesthesiologen en chirurgen. Vroeger had de chirurg alles te vertellen en die gaf zijn orders, die had je maar op te volgen, die besliste, en dat is nu echt veranderd. Als je zegt dat iets volgens jou zus en zo beter is krijg je in ieder geval gehoor. Wat betreft de sociale geneeskunde: er is veel veranderd. Ik vind wel dat verzekeraars te veel te vertellen hebben, dat er te veel regels zijn waar we als zorgverleners rekening mee moeten houden. De tijd zou nuttiger besteed kunnen worden. Vroeger als een patiënt hoofdpijn had dan zei de zuster: je krijgt even een paracetamolletje, nu moet ze naar een kantoor waar de spullen staan, moet de computer aanzetten, moet intikken dat ze paracetamol gegeven heeft, de tijd invullen, moet het afsluiten en dan moet ze terug naar de patiënt, die misschien aan de andere kant van het gebouw zit, om de paracetamol te geven. Het is toch idioot, dat bepaalde hulpverleners er helemaal uitgegooid zijn, bijv. de wijkverpleegkundige. Ik kom van een dorp en de wijkzuster die kon en deed alles. Ik ben nog bevriend met de wijkzuster

van mijn moeder, dat was gewoon een autoriteit die van alles deed en nu mogen ze alleen maar afvinken. Een goede wijkverpleegkundige kan de taak van de huisarts echt verlichten, problemen in de thuissituatie inventariseren, even bij een oudere langs wippen voor een gesprekje of bloeddrukcontrole enzovoort”.

Naar uw belangrijkste passie naast het werk hoef ik u niet meer te vragen ...

“Mijn grote passie naast het werk is toch wel de geschiedschrijving (en dan met name over het verzet in de 2^e wereldoorlog). Ik heb in totaal 7 boeken geschreven. Ook heb ik heel veel artikelen geschreven over het verzet, die zijn nooit gebundeld maar die stonden in het clubblad van onze federatie, dat heeft me wel veel tijd gekost, er staan er een paar op mijn website^v, o.a. over pilotenhulp”.

Wat betekent solidariteit voor u, ook in uw vakgebied?

“Bij solidariteit denk ik toch niet in de eerste plaats aan mijn carrière; natuurlijk had je altijd wel enkele collega’s waar je goed mee samen kon werken en die solidair met je waren en jij met hen, maar de meeste solidariteit ben ik toch meer tegengekomen in mijn verzetsactiviteiten tijdens de oorlog en daarna.

Ik ben lid van de internationale katholieke Engels sprekende parochie hier in den Haag , 97 nationaliteiten, en wij doen heel veel aan vluchtelingenwerk en daar heb ik ook een beetje aan meegedaan. Momenteel kan ik ze alleen financieel steunen omdat ik verder niks kan, maar ik heb ook in eerdere toespraken aan schoolkinderen of in interviews op tv gezegd: als je een vluchtelingenkind in je klas krijgt: neem het mee naar huis, speel ermee, neem het mee naar je sportclub, maak er een vriendje van; zodat ze zich hier thuis kunnen gaan voelen, en dat is heel erg ingeslagen. Ja dat is solidariteit ten voeten uit: Artikel 14 van de Verenigde Naties, daar kom ik iedere keer op terug, dat hebben we allemaal getekend. Mensen die vluchten vanwege hun vrijheid, vrijheid van meningsuiting, vrijheid van geloof, vrijheid vanwege je seksuele identiteit, vrijheid om niet besneden te worden, die moet je helpen. Als je je in je eigen land niet veilig bent dan heb je het recht om te vluchten naar een ander land waar je wel veilig kunt zijn en dat vergeten de mensen”.

Aan het eind van dit gesprek heb ik nog de gelegenheid om een prachtige icoon aan de wand te bewonderen. Zoals Loek Caspers mij uitlegt: “Een icoon, die bezit je niet, je bent de bewaarder van een icoon”.

ⁱ BVD: Binnenlandse Veiligheids Dienst, voorloper van de huidige AIVD (Algemene inlichtingen en Veiligheids Dienst)

ⁱⁱ Ooglijdersgasthuis, ook wel genoemd het Nederlands Gasthuis voor Behoeftige en Minvermogende Ooglijders, werd in 1989 verplaatst naar het UMCU op de Uithof

ⁱⁱⁱ Thierschlap= split-skingraft, bij m.n. huiddefecten in het gelaat

^{iv}Publicaties van Mevrouw Caspers over het verzet op de Utrechtse heuvelrug tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn o.a.

Langbroek in de Tweede Wereldoorlog

Dit boekje werd geschreven voor de schooljeugd van Langbroek ter gelegenheid van de adoptie door de basisscholen van het monument van Piet de Springer (doodgeschoten in 1944. Speciale aandacht werd geschonken aan het werk van de geheim agent Piet de Springer (1989) . Heruitgave met veel nieuwe feiten in 2018.

Luizen in de Pels; verzet op de Utrechtse Heuvelrug (1991)

Een hommage aan de Verzetsmensen in een aantal dorpen op de Utrechtse Heuvelrug, die in de periode 1940-1945 zijn omgekomen. Hun levensgeschiedenissen werden beschreven tegen de achtergrond van de gebeurtenissen in die tijd in Nederland.

Vechten voor vrijheid. Oorlog en verzet op de Utrechtse Heuvelrug (2007)

Dit boek beschrijft de geschiedenis van het verzet in de 2^e wereldoorlog in een deel van de provincie Utrecht. Een chronologisch/thematisch overzicht wordt gegeven van de belangrijkste gebeurtenissen in de jaren 1940/1945

∨ Website Loek Caspers: www.vechtenvoorvrijheid.veteranen.nl